

ATEITIS

2 s s a s i u v i n i s

1919 m. liepos m. 30 d.

Kalbos žiūro Dabušių Stasys.

TURINYS

	Paslap.
<i>Putino Plaukėjai verpetuose</i>	33
<i>Dabušių Stasio surinktos Rūgių ir šiaipjau dainos (17)</i>	35
<i>Kun. P. Dogelio A. a. V. Endziulaičiui atminti</i>	42
<i>Pr. Dovydaičio V. Endziulaičiui atmint</i>	43
<i>B. J. Cekų sunykimo ir atsigavimo istorija</i>	46
<i>Kun. Dembickio Albertas Steklis</i>	49
<i>P. Karvelio Istorinis materializmas</i>	52
<i>L. Bistro Mūsų idealas ir mes patys</i>	54
<i>Ed. Js. Universito reikalu</i>	56

R A Š T Ų R A Š T A I

<i>M. M. Penkausko „Mūsų jaunuomenės idealai“, Šultės „Gamta ir žmogus“</i>	57
<i>Vilkanasrio Vytis</i>	59
<i>Vilkanasrio Stasio Iš kurių raštų galim lietuvių kalbos pasimokyt?</i>	63
<i>Raštų naujienos P. Klimo „Lietuvos senybės bruožai“</i>	64

K A U N A S,
„Šviesos“ spaustuvė, D. Vilniaus g-vė 34 №.

Mariampoliečių aukos moksleivių organui „Ateičiai“

Kun. K. M. 10 r. Kun. Striuoginis 3 r. Kun. Jenkauckas 6 r. Kun. Simaitis 10 r. Kun. J. Adomaitis 10 r. Kun. J. Čepiauckas 10 r. 50 k. K. K. 10 r. V. G. 2 r. 50 k. Kun. Švedas 10 r. K. V. 10 r. Miltaukiūtė 1 r. 50 k. J. Valaitis 50 k. X. 20 k. J. Pranaitis 5 rub. J. Stonaitis 50 k. A. Kebeliūnas 3 r. K. M. 3 r. 50 k. Kun. Dambrauckas 10 r. V. Matulionis 3 r. J. Pakalka 50 k. Suodaitis 10 r. A. Kuntaitis 1 r. P. Kregždys 1 r. J. Šakūnas 1 r. A. Baltrušaitis 5 r. J. Augustaitis 10 r. Kun. Krištolaitis 25 r. Dzenkauskas 1 rub. P. Zemaitis 1 r. P. Zemaitis 1 r. V. Vaičiulis 15 r. Kun. J. Aleksą 25 r. K. M. 15 r. V. M. 3 r. J. Stankevičaitė 25 r. J. Daugirda 1 r. 50 k. S. Stukockis 3 rub. S. Naujalis 1 r. C. Stukockis 50 k. Kun. Rudaišis 10 r. Kun. P. Kruvelis 10 r. Kun. Kotilius 10 r. Kun. Petrauskas 25 r. V. Bilevičius 2 r. 50 k. P. Bilevičius 2 r. 50 k. X. 1 r. 50 k. D. Adomaitis 3 r. X. 1 r. A. Vaičiulaitis 50 k. X. 2 r. Bračė Juozas 2 r. O. Steponaitytė 2 r. J. Steponaitytė 2 r. M. Miežlaiškytė 1 r. J. Steponaitis 2 r. M. Valaičiūtė 50 k. J. Grigaitis 10 r. Paulionis 1 r. Kun. A. Dailidė 5 r. Kun. J. Starkus 15 k. Kun. Čižauskas 10 m. M. V. 5 r. Kun. A. Vailokaitis 10 r. Slopikas 5 r. Trečiokas 2 r. Kun. Luckus 10 r. Kun. Karalius 7 r. K. Gavėnas 3 r. J. Valaitis 3 r. J. Meškevičius 2 r. Kun. P. Radžiūnas 20 r. Kun. Krokaitis 10 r. Kun. N. 6 r. S. Pečiulis 1 r. J. Jasinskas 50 k. J. Aušrotos 1 r. J. Švedas 50 k. K. Švedas 1 r. A. Kolesinskaitė 1 r. E. Lopotaitė 1 r. M. Juozaitytė 1 r. Z. Endziulaitytė 2 r. P. Černiutė 1 r. L. Strempickaitė 1 r. M. Gineitytė 1 r. X. 6 r. Mrajauckas 5 r. Baraniškis 5 r. Mykolaitienė 20 k. Kun. Šmulkštis 50 r. N. 2 r. V. S. 1 r. A. Stukliekis 3 r. B. Rėklaitis 10 r. X. 10 r. K. St. 3 r. Baranauckas 5 r. A. Naujevičius 1 r. Kevelaitis 2 r. J. Unguraitis 1 r. Kun. M. Dovidaitis 3 r. Kun. Švilpa 25 r. Kun. Petrauskas 25 r. Kun. Augustaitis 10 r. Kun. Garmus 20 r. Kun. A. Gribinas 25 r. Kun. Astrauskas 25 r. Kun. Švilpa 3 r. K. Voreika 2 r. 50 k. V. Č. 50 P. Narkevičius 1 r. 50 k. O. Dzidolikaite 2 r. Kun. Baricevičius 25 r. K. V. 3 r. Kun. Bielckus 10 r. Kun. Starkevičius 10 r. Strimaitis 1 r. S. B. 1 r. A. Adomaitienė 50 k. G. Zilinskienė 2 r. J. Zilinskas 2 r. A. Zilinskas 5 r. K. Šlekienė 3 r. V. S. 2 r. 50 k. A. B. 2 r. M. Matulaitis 3 r. 50 k. Kun. Macikevičius 10 r. Kun. Kruvelis 15 r. M. Gladas 4 r. J. Gražulis 3 r. J. Bartiška 1 r. V. Akelis 1 r. J. Mišlius 1 r. A. Strempienos 4 r. X. 3 r. S. Penčyla 2 r. 50 k. J. Bendorius 5 r. J. Bakovic-kienė 3 r. O. Stanaitienė 2 r. 50 k. D. Rėklaitis 5 r. Klimiūnė 20 k. X. 2 r. 50 k. A. Lipinckaitė 1 r. Dak. Mickus 10 r. Dabaila 2 r. X. 50 k. V. Kasakaitis 5 r. Kun. Martišius 2 r. Kun. Orktas 2 r. Endzinlaitienė 5 r. K. Guodaitė 10 r. X. 5 r. N. N. N. 50 r. Gustaitis 5 r. 50 k. K. Staugaitis 6 r. Ch. Jezė 50 k. J. Gliusonas 50 k. Gesbergas 50 k. A. Čemerka 3 r. X. 1 r. X. 1 r. X. 50 k. Bertulis 40 k. J. Siudkevičius 1 r. N. 50 k. Vilcevski 50 k. K. J. 1 r. Javda 50 k. X. 1 r. X. 5 r. Y. 3 r. N. 1 r. A. L. 10 r. J. Zukauskas 3 r. A. Arminas 10 r. K. 3 r.

Išiso 1051 rub. 50 kap. (Tūkstantis penkias dešimts viena rublis penkiasdešimts kap).

Aukų tarpe yra dvylika rublių caro.

Putino.

Plaukėjai verpetuose.

I. SŪKURIAI.

Ir dieną ir naktį—mirtinga kova;
Pailso krūtinė, apsvaigo galva,
Nuo užesio jūrės ir vėtrų suokimo
Ir akys aptemo ir balsas užkimo,
Tik gėstančioj sąmonėj spindi dar vis
Viena, ta viena mūsų gyvybės mintis.

Sit siūbtelė jūrė—trumpa valandėlė—
Ir skęstančią valtį padangėn iškėlė;
Šit griausmą iš debesio trenkė skliautai,
Ir vėl mus į pragarmę sviedė piktai.

O čia gaivaluose verpetai pašėlę—
Gyvybę ir mirtį ir baimę suvėlę—
Ir nimfų undinių iš putų vainiko
Būriai mus vylingu juoku pasitiko—
Ir supant ir svaidant plotu vandenyno
Į šalį nežinomą mus nuplukdino.
Ir štai nesiliauna mirtinga kova.
Pailso krūtinė, apsvaigo galva...
Bet vieną, ta vieną gyvybės mūsų mintį
Mes turim į kraštą gyvai išplukdinti!
Tedažo įniršus maria sūkuriais—
Sustingusios rankos irklų nepaleis!

II. ŠVYTURYS.

Vis naktis—ir vis naktis—
Kriokia jūrė bangomis,

Suokia viesulas liūdnai
Ir dejuoja vandenai.

Ješko bundanti dvasia
Vilties ženkle bangose,—
Nujautimų kupina
Kraunas ilgesio daina.

Kriokia bangos—suokia vėjai—
Bunda sielos—na, Plaukėjai,
Naują pajėgą sukūrę,
Skroskim irklais pikta jūrę!

Ne, nežūsim! didžią mintį
Turim žemei išplukdinti!—
Nujautimais sielos švinta:
Jaučia tolimą žibintą.

O kai vienai valandėlei
Tu akis viršun pakėlei,
Jas jau nušvietė tyliai
Tolimi atspinduliai.

Aš ispėjau: iš nakties
Ugnys sukurius nušvies:
Tai ieškotas švyturys
Žemėn kelią atdarys.

III. BALTI PAUKŠČIAI.

Pragydo didis okeanas
Audringo ryto kilnią giesmę.—
Tolyn, draugai! tik juodai žemei
Mes savo ilgesį išliesme.
Pajuto ji mūs gyvą mintį
Ir mūsų kovą žūtbutinę,—
Ir šit pulkai baltųjų paukščių
Mums neša linksmą žemės žinią.

Ei, užki, jūre! kilkit, bangos,
Ir svieskit mus į rausvą aukštį!
Greičiau virš juodo vandenyno
Sutikti pirmą baltą paukštį.

Bet štai aušra ugnim užkūrė
Verpetų skiautures putotas —

Ir grynų auksu verda žėri
Audringas vandenyno plotas.
Baltais sparnais palietę bangą,
Pragydo paukščiai pranešėjai:—
Tai žemė šaukia mūsų mintį,—
Pirmyn pro sukurius, Plaukėjai!

Friburgas. 1919. I. 25.

Seinų panemunės dzūkų

RUGIŲ IR ŠIAIPJAU DAINOS

Vilkanastrių Dabušių Stasio surinktos.

Originalinguosius ir mažiausiai teis-
keistus (suterštus) etnografinės Lietuvos
kultūros pradus išlaikė tikrai valstiečiai
d a i n o j (ir savo tradicijoje) (Juoz. Ger-
bačiauskis „Odrodzenie Litwy wobec idei
polskiej“ Krokwa 1905, II d. 47 p.)“

Visas 6 r u g i ų dainėles sudainavo man D ū l g i n y k ų
sodžiaus (Lėipalingio valsč., Alytaus apskr.) merginos. Visas
jas dainuoja (kai kur Leipalingio ir Seirijų val. sodžiuose)
viena, tęsiama, didinga graudinga, be galo dailia, žavima,
daina. Tik reikėtų pačioj jų gimtinėj pasiklaustyt ir pasigėrėt...

Prrš. Ši tą prikerčiau iš V i l k a n a s r ū ir Š a r k ė -
l i ų (Seirijų v.) dainininkių.

Po kietųjų priebalsių rašau k a b l e l i — saulal'ė = саулал'э
(ne „saulelė“), acidzyr'ėjo = ацидзирэю, b'ėkit = бэжит.

Ilgiau ar ilgai tęsiamų dainuojant balsių (garsų) balses
(raides) rašau du ar tris kart (pirmutiniuose posmuose).

1.

L a i d o o o s s a u l a l ' é é é 2 (2 kartų dainuoją),
laidos vaaakaruoosaa ¹⁾. Aciidzyr'ėėjoo 2 ryteeeliuosa ²⁾.
Rangià(m) mes jaunu 2 dzidel'en kelionėn.
Kų parneš jaunas 2 iš dzidzios kelionės?
Parneš man jaunas 2 auksalio žiedelį.
Tai kokia drūcis 2 auksalio žiedelio, tai tokia buicis 2 už
jauno bernelio.

¹⁾ Antrpinkės dainos, folianto: „o ir vakar'ėlis“.

²⁾ Antr-ės dainos; „ir v'ėl ryteliuosa“.

Laidos saulal'e... (ir taip toliau).

Rangiam mes sanū ³⁾ 2 mažojė kelionėn.

Kų parneš sanas 2 iš mažos kelionės?

Parneš man sanas 2 alavo žiedelį.

Tai kokia drūcis 2 alavo žiedelio, tai tokia buicis 2 už sano našlalis.

2.

B'èkiiit, baraliaai 2 gal'iii valaakooo.
Gal'i valako 2 pulkas raitelių. Pulkas raitelių 2 gerà ir valgo.
Gera ir valgo 2—Dzievulio neprašo. Cik vienas raitelis 2 nei
gera nei valgo 2, cik Dzievulio prašo: „Duok man, Dzievúle 2,
gerū dalalį 2 — razumnų ponel'į; razumnų ponel'į; 2, ba-
gotų vuošvel'į.

3.

Oi maažas zaamaas 2 karklaliioo kru-
meeliiis. Nor jisai žamas, bet labai šakotas. Palaido šake-
las in visas šalalas, pab'ér'ė vuogelàs an sieros žamel'ės.

Oi mažas žamas mūs jaunas brolàlis. Nor jisai mažas,
bet labai razumnas. S'ėdo an žirgelio, jojo in šalal'į, paēm'ė
ponel'į už šimto mylalių.

4.

Oi tuuu kragždeelaaa 2, m'ėėlynaaa pauksteelaaa!
Oi kooo išl'ė keeei 2 iš savo lizdelio nuog mažų vaikelių?—Ne
paci l'ėkiau 2 — sakalas ¹⁾ išvijo iš mano lizdelio nuog mažų
vaikelių.

Oi tuuu mergeelaaa 2, balta leeliejėelaaa! Oi ko iš'ėjai
iš savo motul'ės ²⁾—Ne paciėjau 1 —bernelis išvedė.

5.

Oi tuuu aglálalaaa 2, tuu siuuūbuonėelaaa!
Siubavai rytą 2, velų vakar'ėlį. Ir išsiubavai 2 devynias ša-
kelas 2, dešimtų viršūnį. Devynias šakas 2 paukšteliam čul-
b'ėcie ⁴⁾, dešimtų viršūnį 2 gegulai kukuocie.

Oi tu motula 2, tu varguonėla! Vargàvai metus 2, var-
gavai antrus. Ir išvargavai 2 devynis sūnelius 2, dešimtų
dukral'į. Devynis sūnelius 2 karaliu slūžycie; dešimtų dukral'į
2 galvelai paieškoc 2, širdelai suramyc.

6 (palaigtuvių).

Zaaliaa rūteeel'ė daaraadlyyvoooj(y) ⁵⁾.

¹⁾ An. d. pirma, „sanų“, paskui „jaunų“.

²⁾ Antr. d.: „štaralis“, gandraš.

³⁾ Antr. d.: „tėvulio“, „dvaralio“.

⁴⁾ Antr. d.: „sakalam ulb'ėcie“.

⁵⁾ slavybė, lietuviškai vešli, pakilí, (áugalota) rūtelė.

Eicie ponelai par dzidzį dvarų—žalia r. d...! O jų eida-
ma skustel'į mojo: „Sustokit, ponai, po vienai borvai ¹⁾ — ž.
r. d.! klausykit, ponai, ką aš kalb'ėsiu, ką aš kalb'ėsiu, daug
pasakysiu — ž. r. d.! Kecino laiscie, mani tėvai nuduocie 2,
pasogo duocie: porą karvelių ir melž'ėjėl'į, porą jautelių ir ar-
tojėlį, porą žirgelių ir artojėlį, porą avelių ir piemenėlį.
Kap prisiaj duocie, cik vienu davė—vienu karvel'į be melžė-
jėl'ės — ž. r. d...! — vienu jautelį be artojėlio, vienu žirgelį
be purmonėlio, vienu avel'į be piemenėlio...

Dabušių Antano Martos

(iš Vilkanastrų) dainuotos dainos.

1

Oi s'ėdziu *) snaudziu, miegello noru,—

Laisk mani, berneli, miego miegocie!

— Eikie, mergela, eikie, jaunojy,

Rutelių daržalin miego miegocie.

— V'ėjalis pūtė, rutelas lauž'ė,—

nésaka, berneli, miego miegoc!

— Eikie, mergela, eikie, jaunojy,

vyšnelių sodelin miego miegocie.

— Vėjalis pūtė, vyšnelas lauž'ė,—

nesaka, berneli, miego miegoc!

— Oi girdziu girdziu muzikų grainanc,

laisk mani, berneli, nor pažūr'ėcie...

— Nei aš pac eisiu, nei tavy laisiu:

bars mani motul'e, kū valiū duosiu.

— Oi girdziu girdziu muzikų grainanc,—

laisk mani, berneli, nor pažūr'ėcie.

— Nei aš pac eisiu, nei tavy laisiu:

bars mani tėvulis, kū valiū duosiu.. ir t.t.

Paskui bars brolalis, sasutė... Galiausiai:

— Oi girdziu girdziu muzikų grainanc,—

Laisk mani, berneli, nor pažūr'ėcie.

— Tai dar pac eisiu ir tavi laisiu—

Tu jauna pašoksi, aš pažūr'ėsiu.

¹⁾ lenkišk. *barwa*—(veido) spalva (būdas).

²⁾ Po kietųjų priebalsių deda *kablelį*.

Kai parveža marčią, išeina iš užustalės ir ima šokt, muzikai griežiant, tai marčiai dainuoja šita.

2.

— Sprokie sprokie, ūžuol'ėli,—
šu nakci šalnel'ė 2.

— Aš šalnel'ės neatbosiu, šu nakci isprogsiu.

— Kelkis kelkis, bernužēli, nusiprausk burnel'i:

Jau pašaukē tavi jaunū jocie an' vainel'ēs.

— Ūsikelsiu, nusiprausiu ir apsir'edzysiu,

Eidams tėvų mocynėlai širdžį sugraudzysiu,

Ašarom kelių laiscysiu, kad jis nedulkētu,

Kad tēveliū mocynēlai širdzies nesop'ētū.

Nor aš laistiau ašar'ėlas, bet jis vis dulkėjo;

Nor raminau mocynél'į, ašaros byr'ėjo...

Jr nustatė pirmų eilių armotų šaudyklų;

„Lietuvos broliai...

3.

— Neaug neaug, pucinėli,
prieg viešam kelali 2, — aš iškirsiu iškaposiu —

bujoc tau neduosiu (2 k.).

— Nor tu kirsi ir kaposi,

aš gerau bujosiu (2) kaip tu josi pas mergel'i,

kelali pastosiu (2).

— Kaip aš jojau vieškelaliu,

kelalis dundėjo (2);

kur pakliudiau akmenėli,

ugnel'è z'er'èjo (2).

Ir nujoiau per laukelius,

per žalias giraldas (2), o jau naro merguž'el'e

šlūban išvažavus (2).

Josiu josiu in bažnyčū

šliubelio žūr'ecie (2): oi ar puikiai incir'edius

mano merguž'elė (2)? Žali šilkai, balci perlai,

levendu vainikas (2). Ej mergel'e per bažnyčū

visiem skloniodama (2), — nepamirskie, merguž'èla,

pirmiausio bernelio (2).

—Šalin traukis, bernuž'ėli,

nerūsyk širdel'ės 2; nevycykė vainikėlio

an mano galvel'es (2).—

Vienas ėm'ė už rankel'ės, antras už antrosios,

o to tracio širdzis plyšta, kecvirtas apmiršta (2);

o tas penktas žodis tar'ė:

„Kas tau pasidar'ė (2)?“ Teka saul'ė, teka mėnuoj

terpu dzviej žvaigždelių (2); klupo jauna merguž'ėl'ė
terpu dzviej saselių (2).

Nelank nelank, merguž'ėla,
tep žamai galvel'ės, nupuls tavo vainikėlis ant sieros
žemel'ės (2).— Oi aš lanksiu ko žamiausiai
mikliūjū galvel'į (2): tegu puola vainikėlis
an sieros žamel'ės (2), ba aš turu du brolaliu
paimc nuog žamel'ės (2), ba aš turu dzvi sasulas
uždėc an galvel'ės (2).

4.

Augo giron stadul'ėl'ė — tai žalias medelis (2 k.);
— pas motul'į dukruž'ėl'ė — tai slauni mergel'ė.

Ir atjojo bernuž'ėlis, baltas dobil'ėlis (2):

- Oi, motula, mocynėla, ar laisi dukralį?
- Oi, aš laistau ir išduotau, nemoka darbelio — nei
verp'ėja, nei audėja, cik rugių piov'ėja ir man sa-
nai mocynėlai patal'ėliu klocie.
- Oi motula, mocynėla, kad man tokios r'eikia — nei
verp'ėjos, nei audėjos, cik rugių piov'ėjos ir man
jaunam bernuž'ėliu patal'ėliu klocie.

* * *

5.

— Sužvingykite žirgelius, — atjoja jaunas berne-
lis. Jš'eik, broli, ir tėveli, iš'eik ir tu, sasar'ėla! Nus-
kink žaliūjū rūteli, nupink sasei vainikėli. Duok, nu-
pynus, pradėv'ėcie, jaunas dienas paminėcie.

Kukuok sodi deguž'ėl'ė, verkia svirni mocynėl'ė.
— Kap neverkcie, nedejuocie, kad dukral'ė r'eiks išduocie?!

— Kelkis kelkis, pamotėla, arba cikra mocynėla —
Eik in naujūjy svirneli, ataduok dukrai šarveli.

— Oi, dukrala, dukruž'ėla, oi, dukrala leliejėla,
kas pakurscis man ugnel'į, kas params sanai galvel'į?
Kas pagail'ės, kap apsirgsiū, kas palydės, kap numirsiū?
— Veš šarveli per laukeli, mani jaunū in vargeli.

* * *

6.

Aušt(r)a auštral'ė, teka saulal'ė,
Kelia budzina motka dukral'į:
Kelkis, dukrala, prauskie burnel'y,
Susiškuokie gelsvū kasal'y (2),
Ir nusiškuokie čystai dvaralį!
Dar nenušlāviau pus'en dvaralio,

Zūrau—atrūksta juodzi dūmeliai,

Zūrau—atjoja mano bernelis.

Metiau šluotel'į vidun dvaralio,

O paci jāuna in sveklyč'el'y.

— „Motula mano, širdela mano,

Eik suprašykie kaimo mergelių,—

Tegul nušluoja čystai dvaralį,

Tegul nupi'na man vainikėlių!“

7.

Subatos vakar'ėli

Šlav'ė merga dvaralį (2 kartu)

žalios rūtos šluotel'į

su dziemedzio šakel'į (2 k.),

žaliu vynu l'ėdama,

perlaliais paberdama (2).

Atjoja bernuž'ėlis,

baltasai dobil'ėlis (2):

— Padėk Džieve mergela,

baltojų leliejėla (2 kartu).

— Tai dėkui, bernuž'ėli,

baltasai dobil'ėli (2).

— Mergela, merguž'ėla,

mergela leliejėla (2),

vesk žirgū naujon stónion,

duok žirgu abrakėlio (2),

šalcinio vandenėlio (2),

vesk mani aukšton kl'ėcin,

duok žaliojo vynelio (2).

— Berneli, bernuž'ėli,

berneli dobil'ėli (2),

tėvulis kl'ėcin guli,

po galvu raktus turi (2),—

kl'ėcies duris dundzysiu,

tėvulį pribudzysiu (2),

aukso raktus skambysiu, —

tėvulį prakalbysiu (senà sena d.).

8.

Kap aš ėjau per dvaralį,

per dvaralį, per dzidelį (2 kartu),

girdziu—verkia merguž'ėl'ė,

balta graž'i leliejėl'ė (2),

po svirnelį vaikščodama,

baltas rankas laužydama (2 k.).

— Oi ko verki, merguž'ėla,
balta graž'i leliejėla (2 k.)?

— To aš verkiu, bernuž'ėli,
baltas gražus dobil'ėli (2 k.):
nevelina man motul'ė
su berneliu pakalb'ėcie (2).

— Trauk, perkūne, b'ėru žirgū,
jei aš jaunas kū meluoju (2)!

Aš mergel'i pabuciāvau—
per tris dienas saldu buvo (2);
kap pris'ėdau prieg šalal'ės,
rodos dangus acidar'ė (2).

— Kap nuv'ėjau in daržalį,
in daržalį pas rūtel'į (2):

„Tu rūtela, tu žaliojy,
daugiau tavy nerav'ėsiu (2),
daugiau tavy nerav'ėsiu,
vainikėlio nedėv'ėsiu (2).

Tu motula, tu širdela,
daugiau tavy neklausysiu,
mocynėl'i nevadzysiu.

Tu sasula, tu jaunojy,
daugiau tavy neklausysiu,
sasarėl'i nevadzysiu“.

* * *

9.

— Oi brolali broluž'ėli,
nebūk labai mandras ir labai bagotas:
nekelk vartų vis in gali, neduok žirgu visos valios, —
nemindziok rūtel'ės, nevirkdzyk mergel'ės!

— Oi sasula, sasar'ėla, kap nujosiu pas mergel'i,
būsiu labai mandras ir labai bagotas:
kelsiu vartus vis in gali, žirgu duosiu dzidziū valiū
mindziosiu rūtel'į, virkdzysiu mergel'į.

Jojau laukan, jojau antran, niekur nieko nedajojau,
dajojau upel'į drumstū vandenėli.

Tai negėr'ė žirguž'ėlis drumsto vandenėlio,
negėr'ė žirgelis drumsto vandenėlio.

Jojau laukū, jojau antrū, niekur n...—
dajojau dvaralį sanojo vuošvelio.

Ir iš'ėjo vuošvuž'ėlis kaipo cikras tėvuž'ėlis.

— Oi, žantuli mano, s'ėskie nuog žirgelio!

— Aš nes'ėsiu nuog žirgelio, nepurvysiu kamaš'ėliū

kol iš'eis mergel'ė, balta leliejel'ė!

Ir iš'ėjo vuosvuž'ėl'ė, kaip cikra mocynėlė:

— Oi, žantuli mano, s'ėskie nuog žirgelio!

— Aš nes'ėsiu nuog žirgelio, nepurvysiu kamaš'ėlių,
kol iš'eis mergel'ė, balta lelijėlė!

Ir iš'ėjo merguž'ėl'ė, balta graži leliejel'ė:

— Oi, berneli mano, s'ėskie nuog žirgelio!

— Tai dar s'ėsiu nuog žirgelio, supurvysiu kamaš'ėlius,
ba išaj mergel'ė, balta leliejel'ė!

* * *

10.

Š'ėrau žirgelį, kad gražus būtų,

auginau mergel'į, kad mano būtų.

Po manim žirgas nenustov'ėjo,

o mano mergel'ė miego nor'ėjo (2):

cik **linginėjo**, kap žalia rutel'ė, v'ėjaliao puciama —

V'ėjo puciama, lietaus lijamà,

nuog žmonių mergelių apkalb'ėjama.

Gėrau dzienel'y, tamsiū naktel'y:

pragėrau gelvel'y ir razum'ėlį.

Kad būtų gėr'is traciū dzienel'y,

tai būtų pragėr'is šimtų rublalių.

* * *

11.

(mano mamos).

Oi noru noru miegelio,

Ne tep miegelio,—vynėlio,

Ne tep vynelio,—bernėlio,

To vientūr'ėlio sūnėlio (2 k.),

Kuris valal'en augytas,

An baltų rankų nešotas (2),

Prie zarkol'ė'lio šokytas (2),

Margan lopšalin migdzytas,

Aukso oboliu bovytas.

* * *

**A. a. Vytauto Endziulaičio mir-
čiai atminti.**

Užgeso žvaigždė, kuri skaisčiai žibėjo katalikiškosios
Lietuvos akiraty ir daug daug žadėjo mūsų mylimam kraštui.

Nulūžo tas šulas, kuriuo rėmėsi didesnė dalis mūsų atgimstančios pasaulinės inteligentijos. Sunku įvertinti tąją žaizdą. Tai buvo žmogus, kursai visomis savo golėmis, apsiginklavęs mokslu ir didžiu tikėjimu, išsižadėjęs savo „aš“ ir visų gyvenimo patogumų, dirbo visuomenei.

Atgimstant katalikiškajai jaunuomenei „ateitininkams“ vienas pirmųjų tos srovės organizatorių, K. B., kada Ateitininkų skaičius jau buvo žymiai padidėjęs, šiaip yra išsitaręs: „Mūsų jau daug yra, tik dar niekas nėra miręs“. Taip buvo seniau. Dabar daug narių ir pasišventusių idejos žmonių priglaudė šalti kapai.

Štai laimės ir Dievo valios auką jau turim mirusį Vytautą Endziulaitį. Be abejo, jisai ir miręs skelbs tai, kam jis buvo atsidavęs. Jojo darbai nenueis kartu su juo į duobę, bet liks aukso raidėmis įrašyti visos katalikiškos jaunuomenės širdyse.

Vytautai, gailinga ir verksminga širdimi ištardamas Tavo vardą, nenusimenu, kad pametei dirbęs didžio uždavinio darbą „Atnaujinti visa Kristuje“, skirdamasis su mumis. Turiu vilties, kad Tavo darbai atgaivins katalikiškąją jaunuomenę.

Kun. P. Dogelis.

Vytautui Endziulaičiui atminti.

„Ateities“ redakcijos prašomas parašyt apie a. a. Vytautą, atsidūriau keblam stovy. Kiek būtų noro daugiau parašyt, apie šį taip anksti ir netikėtai iš mūsų tarpo išsiskyrusį visuomenės gyvenimo darbininką, tiek tuo reikalu maža turiu faktų medžiagos jam aprašyti. Ir nors savo pasaulėžvalga jis yra man buvęs pats artimiausias žmogus, betgi labai maža man teko žinoti tos jo pasaulėžvalgos evoliucija. Mat, per tuos šešerius metus, kada turėjau su juo pažinties, tik nedaugel kartų buvom giliau išsikalbėjęs.

Pirmu kart su a. a. Vytautu arčiau susigyvenom 1912-tų metų rudenį, kai jis atvyko į Maksvą universiteto lankyti. Tuomet nuo mokslamečio pradžios ligi Kalėdų gyvenom drauge, viename kambary, išpradžių netoliese Priesnės aikštės, paskui prie Didžiosios Tverio ga-

tvės. Po Kalėdų, kai jis apsigyveno studentų bendrątyje prie Didžiosios Gruzinių gatvės, skyrėmės. 1913 m. rudenį, kai aš išsikėliau iš Maksvos, mudu susitikdavom retkarčiais atostogų metu—paskutinį kartą 1915 m. vasarą ir paskučiausiąjį 1918 m. vasarą, kai gryžo jis iš Rusų.

Universite buvo įsirašęs į fizikos matematikos fakultatą į gamtamokslio skyrių. Į mokslo darbą kibo visa jaunuolio energija, ryždamasis išeiti tąjį skyrių kvoplačiausiais, t. y. imant kuodaugiau jį interesavusių mokslų. Tas jo darbingumas nebus sumažėjęs ir ilgainiui, nebent karo ir rusų revoliucijos iškeltosios naujosios politinės konjunktūros bus jį kiek atitraukusios nuo mokslo darbo universite ir pastūmėjusios į visuomenės darbo sritį. Gryždamas iš Rusų jau turėjo vadinamąjį *išleidžiamąjį liudymą*; Lietuvoj tarėsi pradėti ruošti *valstybinius kvotimus* laikyti ir tam tikslui parsiųsino iš užsienių reikiamosios literatūros, taip pat laikėsi ir eksperimentinių preparatų.

Kai sprendžiu iš paskesnių jo prasitarimų, grynasis gamtomokslis veikia jį atvedė į *gamtos filosofijos ir metafizikos* klausimus. Jis domėjosi ypač *pasaulio kilimo*, medžiagos amžinumo ar laikinumo, entropijos klausimais, tradiciniais ir naujai formuluojamais (gamtamokslio ir matematikos) *Dievo buvimo* išrodymais, *evoliucija* apskritai ir ypač *žmogaus kilimo* klausimu, o daugiausia *gyvybės kilimo ir esmės* problemoms (mechanizmas ir vitalizmas). Siuo klausimu tiek buvo rimtai dirbęs — skaitęs ir galvojęs, jog jau po metų darbo universite 1913 m. rudenį, rašo net rimtą straipsnį apie *gyvybės kilimą* (10-tas ir 11 1913-tų m. „*Ateities*“ № №). Ta tema sakėsi ir *kandidato darbą* rašysiąs.

Pats būdamas *vitalizmo* ir apskritai *teistinės gamtos filosofijos* šalininkas, visumet stengėsi rimtai įigalvoti ir į priešingas nuomones, pripažindamas joms pagrindo tol, kol sekės.

Mėgiamiausias jo mokslininkas, kurio mintims jis galvodavo, buvo žinomas *vitalizmo* kovotojas prof. H. Driesch (Dryšas). Vieną jo į rusų kalbą išverstą veikalą apie *vitalizmą* velionis buvo recenzavęs „*Draugijoj*“,

ir dar paskutinę vasarą parsisiųsdiręs du tomu „*Philosophie des Organischen*“.

Visa tai rodė a. a. Vytautą galėsiant būti gilių ir plačių pažiūrų *gamtininką*. Gaila tik, kad savo, jau ir dabar nemažų gamtamokslio žinių velionis nepanorėjo skleisti mūsų besimokinančiam jaunimui naujoje Lietuvos mokykloje. Nes nors ir aiškiai pripažino netikusį gamtamokslio dėstymą rusų gimnazijose ir palaikė reikalą jo pataisymo, praplatinimo ir pagilinio mūsų gimnazijose, betgi kviečiamas dėstyti gamtamokslį Kauno „*Saulės*“ gimnazijoje, nuo mokytojavimo *atsisakė*, tarydamas, neturįs į tai ypatingo pašaukimo, ir sakėsi, kad mokytoju galėtų būti nebent tik iš bėdos. Užtat visa savo energija stojo į visuomenės darbą, kurs daugiausiai bus jį ir į kapus pavaręs.

Apie a. a. Vytautą visuomenės darbininką, palikdamas rašyti tojo darbo bendrams, aš dar turiu pridurti, kad velioniui, be gamtos mokslo ir filosofijos, ir be visuomenės reikalų, po revoliucijos dar laikas rūpėjo. Būdamas tikras krikščionis ir katalikas, jis stropiai rūpinosi pažinti ir istorinius krikščionybės pagrindus. Nuo pat įstojimo į universitą pastebėjau jį suidomėjusį ypač *Evangelijų autentiškumo* klausimais. Tas jo domesys nekiek nebuvo sumažėjęs ir grįžus jam iš Rusų, kadangi be gamtos ir visuomenės mokslo literatūros, jis pasiėmė iš manęs keletą naujausiųjų veikalų iš *Evangelijų kritikos* srities. Ir šitoj, srity velionis bus buvęs gerokai pažengęs pirmyn, jei jau nebesitenkindamas bendroms to klausimo apžvalgoms, buvo ryžęsis imtis kiekvienos Evangelijos klausimą *atskirai* panagrinėti. Aš taip manau, kadangi velionis parsisiųsdirino naujausiojo Naujojo Sv. Rašto Įstatymo vertimo ir aiškinimo (*Tillmannio Sv. Jono Evangeliją*).—Ar yra kuomet šiais klausimais žodžiu ar raštu stojęs ir į viešumą, jokių žinių neturiu.

Apie a. a. Vytautą ateitininką neturiu ką ilgai kalbėti. Tai buvo uoliausias ir kilniausias „Ateities“ idealų kelbėjas ir jų gyvendintojas. Pradėjo į „Ateitį“ rašinėti jau pirmaisiais jos ėjimo metais dar Mariampolės gimnaziją eidamas, pasirašydamas „*Mokinys E.*“ O patapęs studentu buvo jos

uoliausis bendradarbis; pasirašinėjo: *Stud V. E. Vytautas Gamtininkas.*

Tiek ir tokių skurdžių žinelių galiu patiekti apie a. a. Vytautą Endziulaitį. Jei Apvaizdos būtų buvę lemta jam ilgiau mūsų tarpe patekti, būtų turėję vyrą inteligentą, kokių mums ypač *trūksta*: su tvirtu gamtos mokslo išsilavinimu, darbštą, idealingą, tiesomylį, gebantį pasiankoti. O dabar Aukščiausiam taji savo uolų kareivį taip anksti iš žemės fronto atšaukus. tariam: Apgyvendink, Viešpatie, skaisčią jo vėlę amžinosios gyvybės, šviesos ir rimties pasauly. *Pr. Dovydaitis.*

Kaunas, 1919.IV.25.

Parašė B. J.

Trumputė Čekų Sunykimo ir Atsigavimo Istorija

Historia Est Magistra Vitae. Praeitis Moko, Kai Turim Gyventi.

I.

Buvusioj Austrų Vengrų valstybėj yra nedidelė Čekų žemė. Ši žemė buvo nuo senovės gyvenama čekų—tatai jų tėvynė. Čekų yra per pusketvirto miliono. Senų senovėj Čekuose vokiečių¹⁾ visai nebuvo, bet nū jų ten yra nemaža, o neperseniai veik visi Čekų gyventojai buvo „vokiečiai“.

Čekų tautos praeitis, istorija mums labai pamokoma. Ji daugeliu atžvilgiu labai panėši į Lietuvos istoriją.

Net lig X-jo amžio čekai gyveno savo valstybėj nieko nepriklausydami. Bet X-ji a. jų kraštas pateko vokiečių carų valdžiai, ir nuo to meto vokiečiai pradėjo brukti skiepiant čekams savo kalbą ir papročius. Vokiečių kunigai, išidėję katalikų tikybos skleidėjais, pakišo čekų bažnyčioms savo kalbą, kurią vadino katalikiškąją, o ežezinę čekų kalbą naikino. Tuo būdu vokiečių kalba ėmė giliai leisti šaknis į čekų žemę. Pirmutiniai pasisavino vokiečių kalbą čekų bajorai, pamiršdami savo protėvių čekų kalbą ir stvėrėsi vokiečių kalbą. Bajorus netrukus nusekė miestiečiai, kurie uoliai mokėsi vokiečių kalbos ir noromis savinos vokiečių pa-

¹⁾ Pabraukta daiktais vėrtėjo.

pročius. Pametus tėvų kalbą bajorams ir miestiečiams čekų kalbos nebereikė ir b a ž n y č i o m s. Iš pradžių tik miestuose ir atskirų žmonių bažnyčiose, paskiau ir sodžiuose čekų kalba tapo visai iš pamaldų išginta. Kadangi čekų valstiečiai, kurie dar tvirtai laikėsi savo tėvų kalbos, nenoroms klausė vokiškų pamokslų, nesuprasdami jų, ir murmėjo dėl vartojimo vokiečių kalbos priplaktinėms pamaldoms ir išpažinėčiai, suvokietėjusieji didikai baisiai dėl to susirūstino ir ėmė varyti juos iš šalies. (Tatai buvo žiaurosios baudžiaivos metai, ir ponai elgėsi su savo valdiniais kaip tinkami). Į išvarytųjų iš šalies čekų vietą ponai ėmė keldintis iš Vokios tikrų vokiečių ir gyvendino juos Čekuose. Šiuo baisiu barbarų būdu išsigimėliai ponai žudė savo kraštą ir tautą.

XIV-jį amžių suvokietėjusioji diduomenė ėmė net čekų karaliais rinkti vokiečius, ne čekus. „Vokiečių“ rinktieji karaliai, valdydami čekų žemę, didžiai proteguodavo (remdavo) savo rinkėjus „vokiečius“ ir laikėsi visur ir visada vokiečių pusės. Čekų tautą visur niekino ir stūmė į skurdą, į tamstybes. Čekų sodietį suvokietėjusieji ponai bajorai ir miestiečiai laikė gyvuliu, kuriam nėra jokių žmogaus teisių. Ilgai kentė čekai tą vokiečių priespaudą ligi nebeteko pagaliau kantrybės. Valstiečiai, kelių drasuolių vadaujami, pasiėmė į rankas ginklo, sukilo prieš savo slogintojus. Ponai baisiai nusigando šio netikėto sukilimo ir gaujomis dengė į Vokiečių žemę, palikdami savo gyvenimus Apvaizdos valiai. Tačiau netrukus vėl pargryžo, nes tarp sukilėlių nebuvo vienybės ir sutikimo ir jų golės žymiai mažtelėjo. Sugryžę į savo kraštą, ponai vokiečiai, karaliaus kariumenės padedami, sutraiškino kai lukštą sukilėlius, daugelį iškovė, o likusiems uždavė tokias sunkias prievoles ir mokesčius, jog čekų valstiečių būtis ponų verguvėjų buvo biauresnė už sunkiausią katargą. Čekų tautos dvasią galutinai sulamdė ir nuslopino... Kūno reikalų atžvilgiu čekų valstiečiai rados didžiausi varguoniai, nes dirbo tiktai ponams, o patys savo darbo vaisiais tiek tesinaudojo, kiek leido jiems ponų malonė. Galiausiai išigalėjusieji ponai vokiečiai sumanė padaryti sukilimą prieš savo karalių, kurs, jų nuomone, dar per daug varžė jiems laisvę. Į tą sukilimą jie sukrustė ir valstiečius, žadėdami jiems už tą pagalbą didžiausios laisvės. Tamsūs nuskurdę valstiečiai patikėjo ponų galybe ir dorybe, kilo su ponais prieš karalių, ir šitas žygis galutinai juos nubaigė. Tikroji karaliaus kariumenė sugniaužė neišmokytą, neįginkluotą valstiečių minią, vadaujamą išlepintų ir nėjusių karo mokslo ponų ir paplūdo nekaltųjų aukų kraujai: išgalabino, iškore ištikus čekų sodžius—net ten, kur gyven-

tojai nieku būdu nedalyvavo sukilime, nes vokiečių ponai taip gudriai teisinosi, jog jų to sukilimo kaltė tapo labai sumažinta, o visa jojo našta prislėgė nelaiminguosius valstiečius. Del to ir tokią sunkią bausmę gavo iškentėti čekų sodiečiai, ir iš to turėjo naudos tiktai vokiečiai. Visas, lig šiol buvusias čekų, žemes dabar jiems atėmė ir išdalino vokiečiams. Del šios barbarybės ištisos čekų minios paliko be pastogės ir be darbo. Daugelis valstiečių nugaišo tuomet iš bado ir skurdo, daugelis taip pat gavo išsikraustyt iš Čekų žemės, ir ieškotis pastogės ir duonos kąsnelio už gimtojo krašto sienų. Rodės, kad čekų tauta turės tuoj galutinai išnykti.

Nelaimė neištinka vienų viena—taip ir čekams atsitiko. Tuo metu pakilo Vokiečių karas, kurs truko net trisdešimt metų ir galutinai suvargino čekų valstiečius. Tamsūs nuskurdę čekai visai *pamiršo* savo *praeitį* ir protėvių *kalbą*. O vokiečiai ko toliau, to labiau smaugė nelaimingus čekų valstiečius. Galų gale čekams *uždraudė skaityti gimtąją kalbą knygą*, kad kartais nepasklystų žmonėse kokia erezija.

*

*

Ir tikrai būt žuvusi čekų^{*} tauta del vokiečių žiaurumo, kad dievota *karalienė Marė Teresė* nebūtų pagailėjusi nelaimingųjų žmonių ir nepalengvinusi jiems baudžios prievolių jungo, taip pat, kad būtų nesutramdžiusi ponų vokiečių, kankinančių vargšus sodiečius.

Nuo gražaus šio išmintingos karalienės žygio *prasideda čekų tautos atgimimas*. Greitai ėmė prusti darbingas ir sąžiningas čekų valstietis ekonominio būvio atžvilgiu. Pradėjo mokytį, mokslinti jaunimą. *Apsišvietęs sodietis pasimatė kas esąs*, ėmė jausti nežmonišką to meto čekų tautos būtį.

Iš pradžių buvo manoma, kad kalbėti *čekiškai* daugiau apsidariusiam žmogui yra didelė gėda. Visi piktinosi tokiais asmenimis ir kvailindavo juos.

Pažymėsiu čia šį reikšmingą atsitikimą iš čekų kilimo pradžių. Buvo pastebėta, kad vienam mieste vienam viešbuty du tarnai kalbą tarpusavy *čekiškai*. Ir ką? Ištisos miestiečių minios nusigrūdo į tą viešbutį, norėdami pamatyti tų ypatingų apdujėlių... O šeimininkas nieko nelaukęs atstatė „kenksminguosius“ žmones, kuriems nepritrūko drąsos šnekėtis tarpusavy gimtąja motinos kalba.

Prie to prieidavo čekuose žmonių veidmainybė del svetimos kultūros įtakos.

(Bus daugiau).

Kun. Blado Mikolo Denbickio

Albertas Steklis.

Daľbuřio Stasio vertimas (iř „Biblioteka Dziel Chrzeřcianskich“). Studya i Szkice Religijno - filozoficzne, serya II-Varřava 1901.

Laisvamaniai ir protestantai daľnai kalba, kad katalikų mokslininkai proto atľvilgiu stovį žemiau už nekatalikus. Graľiai ři dalyką nuřviečia neperseniai mirusio filosofo, profesorio ir publicisto, kunigo Alberto Stöckl'io gyvenimas ir darbuotė. Todel laikom naudingu daiktu supaľžindint skaitytojus su řiuo řviesiu imponuojančiu asmeniu.

1838-ais m. Bavarų Eichstätt'o vyskupas, grapas Karolis Augustas von Reisach'as įsteigė pirmutinę Vokiečiuos vadinamąją mažąją seminariją, sutvarkytą, kiek leido aplinkybės, iš Tridento susirinkimo nurodymų ir įsakymų.

Dievas gausiai palaimino řią, giliai įsiėmusią tikros baľnyčios dvasios įstaigą, kurios tikslas buvo tiekti Vieřpaties vynmedžių sodui řviesių ir dievotų darbininkų. Eichšteto seminarija netrukus tapo garsi pavyzdinga katalikų mokykla.

Vienas pirmutinių josios auklėtinių buvo įvairių didžių gabumų jaunikaitis Albertas Steklis, vargingo sodžiaus mokytojo sūnus, gimęs 1832 m. kovo m. 15 d.

Stropus, sąžiningas, tikrai dievotas ir visiems malonus, Steklis netrukus tapo labai visų vyresniųjų ir draugų mylimas. Kasmet, darbingumo ir gabumų dėka, gaudavo pirmąsias dovanas. Tačiau tas jo nekėlė į puikybę, ir kai vėliau visą savo girsingąją mokslo karjerą, taip ir seminarijoje būdamas jis žiūrėjo į savo gabumus ir mokslą tik kai į priemones Dievui tarnauti ir artimui gerai daryti. Nor gal permaža kreipė akies į savo elgesio su draugais pavirřiaus dalykus, tečiau nieko nepaľeidė tyčia ir savo valia. Visi labai brangino jo dvasios kilnumą ir būdo řirdingumą.

Turėdamas tokių savybių ir didelio proto, visumet jis darydavo didelės graľios įtakos savo draugams. Jo sumanymu, dalyvaujant regensui d-rui Ernstui, kurį Steklis visą gyvenimą vadino antruoju savo tėvu, 1841-ais m. susikūrė mokslo ir doros reikalams draugija vardu „Aliozo Akademija“, kuri dar ir nū yra svarbus Eichšteto seminarijos gyvenimo veiksnys. Jauni tos improvizuotosios akademijos nariai pranta rařyti prozos ir eilių, ir tikesnių savo literatūros pratimo vaisių pa-

rodo viešumai ar per paskaitas ar per deklamacijos muzikos pramogas, kurių įstaigoj esti po kelias kasmet. Vėliau, būdamas jau vyskupų licejo studentas, įsteigė drauge su savo bičiuliu Jurgiu Sutner'iu, paskiau Eichšteto katedros kanauninku, aukštesnę tos pat rūšies draugiją „Šv-jų Tomo Akademiją“, kurios tikslas bendros visų draugų teologijos filosofijos studijos; „akademija“ gyvuoja ligšiol ir daro geros įtakos savo narių mokslo pažangai.

Šteklis nuolat svajojo tapti geru uoliu kunigu. Jau seminarijoje gyvai domėjosi bažnyčios ceremonijoms ir apeigoms, o mieliausia jam malda per šv. mišias būdavo tylus kartojimas to, ką kalbėjo kunigas. Neturėdamas lėšų nusipirkti Rymo mišių knygoms, atliekamu nuo kasdienių pareigų laiku nusirašė visas tas knygas. Kai pabaigus nemažą tą darbą dalis rankraščio netyčia buvo sunaikinta, jis nepadvejojo nusirašyti jas antru kart. Labai stropiai atkalbėdavo *Officium Marianum*, o dažnai skaitydamas Kristaus Sekimą tvirtino ir kėlė savo vėlę į krikščioniškosios tobūybės idealus.

1843-ais m. Šteklis stojo į vos atidarytą Eichšteto teologijos liceją, kurio valdytojas buvo dr. Ignas Senestrey's, paskiau Regensburgo vyskupas. Šioje aukštesnėje, labai gerai tvarkomoje įstaigoje, nepaprasti panūdusio žinybos jaunikačio gabumai rado gausingo dvasios peno. Pirmuosius dvejis metus sėkmingai studijavo atsidėjęs visus mokslo dalykus, nors antruosius metus vyresnybės įsakymas gavo eiti kartu ir jaunesniųjų studentų repetitorio prievoles. Dar treji teologijos studijų metai taip didžiai įturtino jo protą, jog dar prieš kunigo šventimus galėjo patiekti viešumai pirmąjį savo darbo vaisių. Tatai buvo šaltinių traktatas apie *Senojo Įstatymo aukų liturgiją*, gražiai pažymėtas per universito konkursą ir išspausdintas Manzo knygyno Regensburge.

1848. IV. 22 d. išventintas kunigu, iškart buvo nuskirtas vikaru į Vemdingą, gausingų maldininkų lankomą vietą.

Čia karštai dirba žmonių dvasios naudai pusantro metų, nepamiršdamas, be to, mėgiamųjų savo filosofijos studijų. Kartu dėstė vietos Kapucinų vienuolyno klėrikams filosofiją.

1850-ais m. pakvietė jį vysk. Jurgis von Oetti'is į atitinkamą filosofijos katedrą Eichšteto seminarijoje ir ši aplinkybė įkreipė jauną katalikų galvočių į tinkamiausią jojo gabumams ir talentui kelią. Atsiskyres nuo pasaulio, nesirūpindamas dėl kasdienių gyvenimo reikalų, galėjo dabar visas atsidėti mokslo ir literatūros darbui. Šteklis pirmiausia atkreipė savo akis ypač į filosofijos istoriją, kuriai apskritai maža tesidarbavo katalikų mokslininkai. Svarbiausias žmonijos min-

ties istorijos dalykas rodės jam esančios įvairių žmogaus kilmės, esmės ir tikslo taip pat ir jojo santykių su kitomis būtybėmis ir būties sritimis sistemų teorijos. Iš šio specialingo dalyko nagrinėjimo kilo pirmasis Šteklio mokslo veikalas *Spekuliatingasis žmogaus mokslas ir jojo istorija drauge su filosofijos ir teologijos pagrindais* (2 tom., Würzburg 1859). Mokslininkai ši jo rašinį labai išgyrė.

1862-ais m. Münstere mirė garsingasis filosofijos profesorius dr. Clemens'as. Jis žinojo didesnius Šteklio darbus ir jo straipsnius rašytus „Der Katolik'o“ laikrašty, ir aukštai juos vertindamas, patarė savo draugams, kad, jam mirus, į Miunsterio Akademiją filosofijos katedrai pasikviestų „spekuliatingojo žmogaus mokslo“ autorių. D-ro Klemenso patarimą maloniai priėmė ir pakvietė Šteklį į kilnią, bet nelengvą filosofijos profesoriaus vietą. Mūsų filosofui tikrai sunku buvo palikti Eichšteto seminariją, kuri po tėvų namų buvo jam mėliausias daiktas žemėj, tačiau negalėjo nesutikti, nors ir delto, kad akademijoje jam darėsi durys į platesnę ir jo žinybai tinkamesnę darbuotę. Miunstere dešimtį metų laikė filosofijos ir pedagogijos kursus visumet labai gausingiems klausytojams. Visi aukštai vertino nepaprastą jo paskaitų aiškumą, kuris buvo visiško dėstomųjų dalykų valdymo vaisius. Miunstere taip pat išleido svarbiausiąjį savo veikalą, tikrą paminklą, *Viduramžio filosofijos istoriją* („Geschichte der Philosophie des Mittelalters“, 1864—66; yra į rusų kalbą išverstas). Tatai didžiulio ir visai savarankio šaltinių darbo vaisius, kuris neleis pranykti Šteklio garbei tol, kol tik mokslininkai domės filosofijos istorija. — Paskui (nuo 1868 m.) ėmė leisti plačius savo įvairių filosofijos šakų vadovėlius. Pirmutinis buvo tritomis *Filosofijos kursas*, kurs 1892 aism. susilaukė septintojo leidimo ir tapo išverstas į anglų ir vengrų kalbas. Norėdamas pagerb šv. Tėvą Pijų IX-jį ir kad šv. Tėvas jį palaimintų į tolimesnį darbo kelią, drįso jam nusilenkęs paaukoti visus išleistuosius ligtol savo raštus, už ką iš didžiojo popiežiaus gavo širdingą, pilną tėviškos užuojautos ir paraginimo breve (1869. X. 12). Kaip brangino bažnyčios valdžia Šteklį, matyti iš to, jog viena kapitula, sede vacante, norėjo išrinkti jį savo vyskupu. Kuklus ir pirmiausia privalingas savo mokslo darbui rimties kupigas, patyręs tą, paskubėjo, tiesa, padėkot už tą pasitikėjimo ir pagarbos išrodymą, bet kartu pareiškė, kad sutikti su tuo nieku gyvu negalys.

(Bus daugiau).

P. Karvelio.

Istorinis materializmas.

Po Rusų revoliucijos labai į madą įėjo socializmas ir veikiai darbo žmonių miniose išsiplatino socialdemokratų mokslas. Gal ir mums nevienam ateis į galvą mintis, kodėl mes neinam drauge su socialdemokratais. Juk jų programos kilnus, drąsiai gina nuskriaustųjų reikalus. Nuoseklūs krikščionys negali priešintis daugumai jų reikalavimų, bet juos tik remti. Taigi kodėl nesijungiam su jais?

Pasistengsiu atsakyti į tą klausimą. Mes pažiūrėsim, kuo remiasi socialdemokratų mokslas ir ar jo pagrindas nors vieną ieškantį tiesos žmogų gali patenkinti. Mums nusidėjimas būtų nežinoti, koks iš tikrųjų ryšys ir to ryšio vaisiai tarp *žmogaus* ir *gyvenimo* aplinkybių. Mums turi būti aišku, kas tai yra siūlomasis čia žemėj rojus. Mes tuomet galėsime lengviau kęsti tą ekonominio gyvenimo našta, kuri duoda kiekvienam save pajusti, užkirsdama kelią karščiausioms svajonėms vykti.

Pirmiausia panagrinėsim, kas tai yra ekonominis materializmas, kertinis social demokratų mokslo akmuo, paskui žiūrėsim, ar jis yra teisinga socialogijos ir filozofijos doktrina.

Bendras žvilgis į mokslų santykius. Ekonomijos materializmas.

19-jo amžio pradžioj tarp politinės ekonomijos ir istorijos nebuvo jokių ryšių. Žymūs ekonomininkai, sakykim *Rikardo*, nesiskaitė su istorijos išvadais, ir kūrė savo srity dėsnius eidami vien iš teorijos. Pavyzdžiui, pesimizmo teorijos įkūrėjas ekonomijoje *Maltus* nei kiek nesirūpino, kad statistikos žinios rodo, jog augant žmonių skaičiui, didėja beveik ta pat norma ir darbo produkcija. Istorininkai, tyrinėdami pasaulio praeitį, maža tevertino ekonomijos veiksnius, visiškai ignoruodami pačios politinės ekonomijos išvadas. Pirmus žingsnius perėjo vokiečių mokslininkas *Rošeris*, įkūręs politikos ekonomijos mokslams istorinę mokyklą. Jo pėdomis pasekė *Vagneris*, ir netrukus istorinės pakraipos ekonomininkai praplėtė

politinės ekonomijos akirati, pakeldami daug naujų problemų ir tiksliai išsprendami senasias. Jie pirmi pradėjo vartoti ekonomijoje indukcijos ir dedukcijos būdą, kas darė politinę ekonomiją daug artimesnę gyvenimui. Kiek vėliau Anglų mokslininkas *Rodžers* labai vaisingai pradėjo vartoti istorijoje ekonominį metodą. Veikiai į pirmąją vietą iškilo ekonomijos veiksniai, kurių pirmiau visai nepaisė, nes visur viešpatavo idealizmas. Prancūzų ir Anglų socialistai utopininkai jau buvo įsitikinę, jog reikalinga iškeisti ekonomijos sąlygos kaip pakitęs ir pati žmonija. Teorijos, jog žmogaus siela yra „tabula rasa“, (gryna lentelė), į kurią rašo tik gyvenimo sąlygos, buvo pirmų visuomenės tvarkos reformatorių pagrindas. Taip, pav., protavo garsus anglas *Ovėnas* ir kiti.

19-jo šimtmečio vidury šios teorijos disciplinavosi ir atsirado mokykla, igijusi *ekonomijos* materializmo vardą. Ją vadino dar istorijos materializmu. Šios teorijos sistemuotojas yra garsus *Korolis Marksas*, Vokietijos žydo bankininko sūnus, socialdemokratų partijos įkurėjas. Markso teoriją plėtė jo draugas *Engelsas*, ortodoksingai jos laikėsi *Mėgrigas*, *Loria* ir *Kautskis*. Ši teorija apima dvi svarbiausias idėjas: pirma, *vienintelę viso kultūros ir socialinės padėties priežastį* mano esant *ekonomijos veiksnius*, ir, antra, *istorijos prasmę ir turiniu laiko luomų (klasių) kovą*.

Markso teorijos metodas nėra savas, tai tik iškeisto turinio *Gegelio* metodas, kurio istorija esanti procesas, kuriam progresuojant pasaulio dvasia pažįsta save. Patį procesą sudaro trys dalys: tezis arba pripažinimas, antitezis arba atmetimas ir sintezis arba sutikimas. *Marksas* iš *Gegelio* pasisavino tik patį metodą ir lytį, o *turinio* visai skirtingo idėjo. Idealinę *Gegelio* filozofijos pusę atmetė, o idėjo savotišką materialinę. Pati ekonominio materialinio teorija nėra susisteminta nei *Markso* nei *Engelso*—atskirais mintys išmėtytos visuose veikaluose. Kad būtų aišku, kas tas ekonominis materializmas, pirmiausia pasinaudosim *Markso* veikalo „Zur Kritik der politischen Ökonomie“ citatomis.

Mūsų idealas ir mes patys.

Baisusis karas, perbloškęs visą pasaulio gyvenimą, neplenkė mūs ateitininkų. Aplinkybių verčiami vieni mūsų pasitraukė į Rusų kraštą, kiti likos Lietuvoj. Kurie jujų laimėjo, sunku pasakyti—regis vieniems ir kitiems tas įvykis padarė daug dorai žalos. Lyg tyčiom į Rusus iškeliaavo visas (bent diduma) vyresnisai jaunimas, palikdamas jaunesniuosius draugus-es vien jų pačių jėgoms. Kadangi tos jėgos dar tik skėtės, tad nenuostabu, kad grįžę į Lietuvą neradom ateitininkų gyvenant tuo sparčiuoju gyvenimu, kurio apreiškė tas judėjimas prieš persiskiriant. Tiesa, okupacijai reik nemažą kaltės dalį už tat priskirti. Kad ir buvo jiems Lietuvoj rama po geležiniais okupacijos sparnais mokytis ir lavintis (žinoma, tik labai mažomis kuopelėmis ir nesusisiekiant su kitais), vis dėlto ne tiktai čia Lietuvoj, bet ir visur tas nelemtasis karas ėmė norą mokytis, lavintis—mat, visi ištroškę laukė karo galo. Del tų aplinkybių okupuotoj Lietuvoj ateitininkai nedarbštingi, lėti, nejudrūs. . . Bet ne gerenė ir toji „laimingesnioji“ jaunimo dalis. Iškeliaavęs į Rusus jaunimas nepabėgo nuo karo slogučio. Ir ten toli karo laukų užpakaly, tas karas reškėsi, darė savo įtakos jaunimui. Mokslas iširo jau karo pradžioj; kas kart mažiau tebekreipė akis į jį valdžia, visuomenė ir pats jaunimas. Iširus drausmei mokykloj, iširo ir sistemingas lavinimos darbas pašaly. Pradeda visuomenėj ir jaunime reikštis palinkimo daug plepėti, maža tesidaruot ir ko toliau tęsės karas, to labiau visuomenė ir jaunimas gyveno dienos išpūdžiais. Nei moksle, nei doroj rimtai lavintis nėra noro nei pajėgų. Iškilusi revoliucija tik dar labiau sustiprino tą palinkimą: nieko pastovaus, pagrindinio, patvaraus reikalaujančio triūso nesiimt, tik į valandos srovę pasinėrus dienos įvykius sekti, jais tesirūpinti. Vyresnieji, užgrūdyti, turėdami rimtų pagrindų savo pasauležvalgai ir valiai, kad ir nukentėjo, bet tik paviršium ir greit atsipeikės, jei dar neatsipeikėjo. Užtat visa jaunesniųjų eilė, itin nukentėjo ir turės dar daug vargingo darto padėti, norėdama į savo idealą prisiartinti. Skaudžių skaudžiausia žala, kurios padarė tas ištrėmimas, tai išauklėji-

mas mummyse nenoro ir nemokėjimo tvarkingai, nuosekliai ir atsidėjus dirbti darbą. Revoliucija padarė gal nevieną apygerį mitinginį aratorių, agitatorių ar net šioki toki organizatorių, bet *nei vieno rimto, darbštaus, nuoseklaus visuomenės darbininko, savo darbą dirbančio giliai pagrindžiamais krikščionybės pagrindais*. Žmogus, iki kol gyvas vis dar turi šio to mokytis tat ir ne ta mūs nelaimė, kad daug dar mokytis turim, bet toji, kad neturim noro imtis patvaraus, vargingo, sistemingo darbo. O tokio apsileidimo vaisiai baisūs. Pirmųjų pirmiausia nepadarėm jokios teigiamos įtakos savo draugams sugrižę į Lietuvą: jie neturėjo ko išmokyti iš mūs bemokslių, mitinguos tesilankiusių. Antra, patyrimu žinome, kad *žmogus tuštėja ir menkėja doros atžvilgiu, nedidina arba bent nepalaiko savo proto ir valios turty naujais*. Kiek pratuštėjęs ir nepasipildęs kiekvienas pats dėl to kenčia, nepasitenkindamas savimi. Negalėdamas prisiversdamas save dirbti, rasti tvarkingame darbe pasitenkinimo ieško jojo kitur. Nežymiai pateisindamas save, leidžia sau daryti net tai, ko ištolo neprisileistų būdamas darbščiai pasinėręs savo pasaulėžvalgos darbuos. Ką gi matom dabar didesnių miestų ateitininkų ir jiems pritarančių gyvenime? (Čia turiu galvoj ypač studentus ir vyresnius at-kus). Degtinės uždraudimo metu, kada ir sunku ir brangu jos gauti, ateitininkai (aišku, ne visi) geria, kiti vėl kortas lošia, ir ne bet kaip, tik iš pinigų. Sudėjus į krūvą visus tolygius reiškinius gauname nemalonaus išsigimusio ateitininko išpūdžio — toks at-kas yra nutoliąs nuo savo idealo. O istatai, berods, aiškiai sako, kad *mokslas, dora, darbumas yra mūsų tikslai, kad ne vien žodžiais, bet pirmų pirmiausia darbais privalome savo pasaulėžvalgą aiškinti ir skleisti kitiems*. Sunkus buvo ir tebėra mūsų gyvenimas, karas ir jo vaisiai daug mus pagadino, bet *nesiteisinkim aplinkybėmis*, nes tat nepritinka žmogui. Tik nelaimėj tepažįsta tikrą draugą; tikrai varge ir sunkiose uplinkybėse ir tikras pastovumas tesireiškia. Dėl to mes privalom savo pastovumą kaip tik dabar reikšti, kada visos gyvenimo spėkos yra lyg tyčiom prieš mus susibūrusios. Tikyba, dora ir mokslas, tai ne tik mūsų obalsiai, bet mūsų gyvenimo dalykai, jei dar

neįvykę, tai privalo įvykt, ir mes, ne kas kitas, turim tat įvykinti. Daug padarėm vykindami tuos obalsius, bet dabar reikalai dar didesni, del to daugiau ir tikisi iš mūs. Taigi, draugai-ės, imkimės patvaraus sistemingo darbo, o lavindami protą ir gerus palinkimus nuosekliai gyvendinkim savo giliu mokslu pagrįstą pasaulėžiūrą! Tiesie viskas atnaujinta Kristuje, bet visų pirmiausia patys atsinaujinkim Jame. Nedirbdami klydom aplinkybėms padedant, bet dabar gana jau to: į darbą, Dievas bus sumimis ir mes laimėsime. Susispietę apie savo Centrą ir „Ateitį“, dirbkime išsijuose kuopose ir savo kambariuose, rengdamies prie sunkaus ir atsakomingo visuomenės darbo¹⁾.

L. Bistras.

Pr. Dedam šį straipsnį į „Ateitį“, kad kiekvienas dirstert į savo vidų ir gyvenimą.

Redakcija.

Universito reikalu.

Lietuva stoja į nepriklausomo gyvenimo kelio vėžes. Grendžia valstybei politikos ir kultūros pagrindus. Lietuviai po ilgos verguvės pradeda laisvą gyvenimą.

Lietuvių tauta, norėdama žengti kultūros keliu su kitomis kaimynėmis tautomis, neprivalo nuo jų atsilikti kultūros atžvilgiu o šalies k u l t ū r a pareina nuo m o k y k l o s...

Savo pradžios mokyklų jau turim. Vidurinių taip pat kuriamės.

Universitu rūpinos valdžia, tik nesurojo įkurt jo, nes manomasis universito būklas—Vilnius—tapo pagrobtas rusų, iš kurių rankų pateko į lenkų nagus, ir nežinia, kiek dar laiko praeis, kol lenkai bus priversti gražinti Vilnių lietuviams.

Lieka mums Kaunas. Bet, įsteigus jame universitą, nežinia, ar susirastų užtenkamai studentų, nes beveik visi paimti į kariuomenę.

Vis tik reikia manyt, karas veikiai pasibaigs, Vilnius bus atvaduotas ir tuojau pasikursim universitą.

Dabar būtų labai gera, kad valdžia pasirūpintų šį rudenį įsteigt Kaune aukštuosius kursus kalbai, filosofijai sociologijai, ir kit. dalykams.

Klausytojų atsirastų—mergaičių, baigusių vidurines mokyklas, likusių neimtų į kariuomenę studentų, einančių įvairių tarnybų studentų ir k.

¹⁾ Čia liečiu tikrai man rūpimąjį jaunimą; kad ir negeresnė kitos dalies jaunimo padėtis, betgi tat mūs at-ky nepateisina.

Nors dalis studentijos tuo pasinaudotų — geriau kas nors negu nieko.

Neturint Lietuvoj jokios aukštosios, mokyklos studentams labai vargu. Jau kelinti metai gaišta brangaus mokslui laiko — kada bus galai?...

Daug pareina ir nuo pačių studentų — kaip jie rūpinsis savo reikalais.

Mūs valdžia susirūpinus karu ir valstybės vidaus tvarkymu gali laikinai pamiršt, atidėt aukštosios mokyklos steigimą. O rūpintis reikėtų, nes tat yra didelės reikšmės reikalas... *Ed. Js.*

Kaun. 1919. VI. 24.

Raštų raštai.

Pr. Penkauskas. Mūsų jaunuomenės idealai. Paskaita laikyta Ateitininkų Konferencijoj Voroneže 1917 m. birž. m. 5 d. Kaun. „Šviesos“ spaust. 1919. 68 p.p.

Didžiajai mūsų moksleivijas daliai teko buti nuo tėvynės atskirtiems kaip tik tuo metu, kada toji tėvynė, iš visų pusių pasaulio galybių suspausta, pradėjo kovoti Samsono kovą. Toji moksleivijos dalis, būdama nublokšta toli į rytus, negalėjo savo brolių likimu nesidomėti. Iš čia radosi karšto noro eiti savo broliams į pagalbą, jau ten Rusuose, kiek galint, prie jų laimingesnės ateities kūrimo prisidėti. Kadangi vėl mūs tautos laimėjimai daug nuo įvairių tautų, įvairių visuomenės sluoksnių, laimėjimų priklauso, mūsų moksleivija ir tuo domėjosi. Iš čia radosi politikos ir visuomenės klausimų moksleivijoj sprendimo, vėliau uolaus ir pačiose politikos partijose dalyvavimo. Ir štai pamatėme žymią ateitininkų dalį politikos gyvenime pasinėrusią. Kartais net politinio fanatizmo nestigo. — Reikia tečiau atsiminti, kad politikos darbuotojui be didelio žinių bagažo ir prityrimo, reikia taip pat ir dvasios skoistumo ir būdo pastovumo. O tų dviejų dalykų tiesiog negalima ilgesnį laiką išlaikyti nuo krikščionių tikybos ir doros idealo atsitolinus, nors ir kažin kaip stengtusi priešingąją nuomonę palaikyti krikščionių tikybos ir doros priešininkai. Nenuostabu tad, kad nuo tų idealų nutolusieji politikai dažnai baigia politiniu banditizmu. To liudytojai esame šiandieną. Tečiau tikybos ir doros jausmus sunku savy ankletti jaunuoliui, į politiką išitraukusiam, jų dažniau neprisimenant. Ir nevien tik moksleiviui „politikui“ reikia visumet tuos du idealus prieš akis turėti: jie kiekvienam moksleiviui privalo šviesti. Čia pasidaro reikalin-

gas dažnas tų idealų *visiems* moksleiviams atminimas. Gal nedažnas tų idealų prisiminimas ir verčia kaikuriuos draugų kartkartėmis karčiai sau tarti: „Nusipolitikavome!“ — Pr. Penkauskas. matyt tai galvoj turėdamas, paleido į pasaulį savo paskaitą. Ji padalinta į dvi dalis: 1) Mūsų jaunuomenė netolimoj praeity ir 2) Jaunuomenės idealai. Kiek iš vardo aišku, autorius pirmoj daly turėjo pajudinti taip pat ir dvasinių netolimosios mūsų moksleivijos praeities nenormalumų. Jis tai padaro nurodydamas tris klaidingus kelius, kurių netolimoj praeity moksleivija laikiusis, būtent apikureizmą, pesimizmą ir agnosticizmą. Ar autorius tuo keliu einamas gerai mūsų moksleivijos praeitį atvaizdavo, spręs senesnieji šio veikalėlio skaitytojai, kurie dar anos netolimosios praeities laikus atsimena. Man, nors ir jaunesniam atrodo, kad tuos visus autorius susakytuosius „izmus“ galima būtų kitaip pavadinti: regis, mūsų moksleivija dar net visai netolimoj praeityj, pasilikdama sekliausiame diletantizme, galvą lenkė didžiosios rusų inteligentijos dalies nihilizmui. Apie šiuos dalykus autorius kalba 8—17 p. p. Kas toliau seka (tikroji klaidingųjų gyvenimo kelių vertė, gyvenimas ir jojo tikslas graikų latynų galvočių ir krikščionių supratimu), pigiai galėja būti, kaip pakeitus, su antrąja dalimi sujungta. Tad mėginsime aptarti jų neskirdami. Autorius, matyt, nenori aukščiau pasakytų jų gyvenimo kelių klaidingumo nuodugnai rodyti, jis tik gražiai pažymi juos esant klaidingus ir tučtuojau į jų vietą patiekia tikrųjų gyvenimo kelių, kuriems vadauja tikybos, mokslo, dorės ir tėvynės idealai. Galimas daiktas, kad šiais laikais, kada taip visi, bent kiek inteligentingesni, žmonės įsivėlę į politikos gyvenimą, nebeturi laiko nei kantrybės sunkiems pasauležiūrų klausimams sprандyti, galimas, sakau, daiktas, kad toks tikrųjų gyvenimo kelių nurodymas ir bus vienas sėkmingesnių. Juk atvirai kalbant, daugeliui mūsų atsibodo tas visas gyvenimo triukšmas ir jau dažnai pasiilgsta kažko panašaus į tyrumas, kurių tyloj ir ramybėj galėtum į visako Ideala išžiūrėti. Pr. Penkauskas, didelės nesiekdamas išminties tą Ideala nurodo. Turėdamas tai visa galvoj, moksleivis, tur būt, dovanos autoriui kai kuriuos knygelėje pasitaikomus kalbos nelygumus ir įgijęs panorės atsidėjęs perskaityti. M. M.

D-ras Simonas Šultė. *G a m t a i r ž m o g u s.* Kaun. „Šviesos“ sp. 1919. 20 p. p. Iš šių metų „Draugijo“ laikrašč.

Gamtoje yra daug mums nesuprantamo, dar neišaiškinto. Sudėjus tai, ką mokslininkai jau yra patyrę su, tuo, ką jie dar tikisi patirti, galima spėti, kad vos nežymi gamtos reiškinių dalis tepatirta ir išaiškinta. Todel kasdien galima laukti gam-

tos mokslus naujų paslapčių plotų mums atidengsiant. O patyręs paslaptis, žmogus nesusilaikys tais savo patyrimais nepasinaudojęs, kad prisireikęs nevien galėtų paslaptingosioms gamtos jėgoms atsispirti, bet taip pat. ir tas jėgas savo naudai suvartoti. Taip žmogus iš dalies rodo save esant gamtos karaliu. Deja, jis yra ilgai negalvojęs paskelbęs save patį nuo gamtos priklausomą esant. Bet nuo kurio laiko jis tai yra patyręs, kad tinkamų iš to išvadų padarytų. Dabar žmogus įsitikinęs nevien atskirų vienetų gomuri, akis, klausą ir net visą fizinę dalį turint didelės aplinkio gamtos įtakos, bet taip pat ir tautas, visuomenės, sluoksnius ir jų tarpusavio santykius nuo to pareinant. Kas, pavyzdžiui, bent kiek su etnologija susipažinęs nepastebės turint nuosavių socialinio gyvenimo žymių eskimus, Afrikos negrus, aleutus ir k.? Net lokios ar kitokios istorijos eigos priežasčių mėginama gamtoje ieškoti ir, regis, vaisingai. O kas žino, ar tik gamta nebus viena įtakingiausiųjų šio baisiausiojo karo, šio didžiausiojo žmonių gyvenimo iširimo priežasčių? Jau mėgina tai mokslas patirti. Prie to ir d-ras Šultė mėgina prisidėti, paduodamas mums priemoną forma geroką plukštą žinių apie mokslo žygius šio sryty. Dar daugiau. Jis, tuo nesitenkindamas, dar mėgina sekti toliau einančius mokslininkus ir sykiu su jais mėgina atspėti ateities visuomenės pergyvenimus: pav. jis pranašauja 1927—28-ais metais naujų suiručių, kurių pataria visuomenės darbuotojams ir politikams rimtai prisirengus laukti!... Taigi moksleivis, noris rimčiau į visuomenės gyvenimą pažūrėti, negali pasilikti su taja knygele nesusipažinęs. Gal daug klausimų jam ir nepaaiškės, užtat galima tikėtis, kad prie gilesnio šių klausimų tyrinėjimo bus paskatintas, o to mums itin reikia.

M. M.

Vytis — Dvisavaitinis Iliustruotas Jaunimo laikraštis, Lietuvos Vyčių Organizacijos organas. VI t. 4 (iš viso jau 61-as) №. 1919. V. 15. Metam 2 doler. Adre s a s; „Vytis“ 3261 So. Halsted st., Chicago, Ill.

Pirmiausia apie viršų—gražus, poperis dailus, slidus, net šiugžda verčiant — amerikietišškai! Puslapių 32 ir net 9 puikus paveikslėliai. Paskutinis smūgis ties Žalgiriu (Margalio „...Broli, skausmuose apkurtes, pasenęs, verk, atsistojęs ant Vytauto kapo: tėviškė mūsų našlė be jo tapo...), Gelgaudiškis Suv. g., Norwood, Mass. Š V. Cicilijos choras (31 jaunuolių), kun. V. Vilkutaitis (katalikų darbuotojas, jaunimo budintojas, gabus muzikas ir piešėjas), M. Kutkauskas ir K. Vainoraitė (gabus vaidintojai mėgėjai, Vyčių dai-

nininkai), Vytė Ona Būžintė (raštininkė, uoli darbuotoja).

Ižangos straipsnis, parašytas M(a)to Z(u)jaus) buv. seiniečio), K a s j a u n i m a ž e m i n a (tinginys, apkalbos, pavydas, paviršio simpatija ir nedraugingumas, ypač kai tie dalykai surišti su d r a u g i j o s gyvenimu. Nedaug yra pasaulio tautų, kurios iš savo j a u n i m o reikalautų tiek atsidėjimo ir darbo, kiek lietuvių tauta. Ji ilgus metus svetimų slėgta, naikinta, paliko silpna, Lietuvių jaunimui nėra laiko, kaip kitų didžiųjų tautų, ligi 30 metų tik žaismėmis rūpintis. Mūs jaunimas jaunų spėkų turi anksti nešti tėvynės aukurą, kad sujungtų jas su visos tautos pajėgom. Tauta anksti užduoda pareigų lietuviui bernaičiui ir mergaitei. Anksti įtraukia į draugiją, kurioj jis turi krutėti ir darbuotis. Draugijai naudingas toks narys, kuris atlieka tas savo pareigas. Bet mūs tarpe yra daug tokio jaunimo, kurs jokių pareigų atlikti nenor, arba priverstas nekaip jas teatlieka. J a u n i m o d ž i a u g s m a s i r g a r b ė — ne gyvenimo sрутų bangos, tik p r a k i l n i o s i d ė j o s i r d a r b a s).

Daugiau turinio štai kas: Miliaus „V y r a i r e n k i m ė s L i e t u v o s v a d u o t i“ (amerikiečių kariuomenės—„Lietuvos Laisvės sargų“—steigimas), labai įdomus, naujas dalykas „A š a r u č i o, L i e t u v o s į t a k a Š o p e n o m u z i k a i“ 5—9 p. (...Lietuvos kentėjimai buvo vieni skaudžiausių ir gausingiausių palyginti su kitom tautom: atsirado asmenų, kurie eidami teisybės keliu, raštuose pakėlė savo balsą prieš Galybę... Vienas jų, kurie atjautė Lietuvos kentėjimus yra Š o p e n a s 1800--1850 m., pagarsėjęs muzikos dailės srity ir moderninės muzikos šulas. Jis atjautė Lietuvos kentėjimus—ir praeities (su kryžieiviais) ir savo meto (su rusais)—ir ši atjautimą išreiškė daugely vietų, bet ypatingai baladėj op. 23., min. G... Pats Šopenas sakosi, kad Lietuva jam suteikė baladžių inspiraciją, vadinasi, Lietuvos dėka pasaulis susilaukė aukšto laipsnio m u z i k o s r ū š i e s, kuri gyvena ir laikys Lietuvos ir Šopeno vardus, kada ir Šopeno dulkės bus išnykę ir paminklo akmuo sutrupėjęs. Š-s pažino Lietuvą per didį mūsų poetą Adomą Mickevičių, kuris buvo ypatingas jo draugas. Jam labai patiko karšta Mickevičiaus tėvynės meilė ir visiškas atsidėjimas tautos tėmoms ir idealams rašant. Mickevičius turėjo didelės įtakos Šop-ui. Vienas buvo eilių, antras m u z i k o s poetas: ką M-s išreiškė eilėmis, Š-s stengėsi išreikšti muzika; nenuostabu, kad Š-no veikaluose atrandame ne tik Lietuvos kentėjimų, bet ir jos grožybių atjautimo--tankus, tamsūs šlamantieji L-vos miškai sakė jam paslaptis; jos ežerų dugnuose buvo miestai

ir pilys... Š-s visa tai matė M-aus poezijoje ir išreiškė tas mintis baladėse, kuriose Š-as artistas pasiekė aukščiausiojo savo galybės laipsnio...), P u t i n o o p e r o s („Slaptų svajonių, nykių spėjimų, skambus, vylingas jaunystės juokas, O laimės džiaugsmo tyli daina. Sukeltai sielai gana, gana“...) ir „Plaukėjai verpe tuose“, T r u p u t ė l i o „Motina“ („Nėra motules kraiteliams krauti—saulė motulė k-ms k-ti“), A n t a n o imnas „Už tėvynę“ („...Budėk, Tau spąstus prieša s'rengia slaptai bemieganti užpult, kardu slapybę jis pridengia, Ar duosi jam akis apdumti!? Zenkie su drąsa ir narsybe Ginti brangios Vėliavos“...), G u s t a i č i o „Tėvynės Ráuda“ (iš „Tėv. Ašarų“), P u r ė n o „Daina“ (Atsimena jaunybės dienos, ilgi žiemos vakarai L i e t u v o. Visa šeimyna namie. Vakaruoja. Moters verpia, vyrai pančius suka, virves veja... — gražių gražiausių—d a i n u o j a m ū Lietuvos namų ir laukų darbo — vaizdų... Griaudi lietuvių daina, skundžias jos gaida. Tečiau ji gimė ne vargo agonijoje, bet to vargo mąstyme, atminimuose, raminamoj ir jaukioj lietuvių pastogėj. Atminimuose ji kūrės, nes skausmo tonas lietuvių dainoj tylus, kaip tylus, nekerštingas pa's atminimas... Nežinau, ar mes esam muzikinga tauta. Be kanklių, kurių daugiau matyt poetų eilėse kaip gyvenime, mes tautinio m u z i k o s į r a n k i o nepasilūrėm. Tiesa, tauta sukūrė d a i n a ir m e l o d i j a. Ji dera žmonėm, juos patenkina. Tečiau aukštajam muzikos pasauliui netinka. Muzikam ji tėra medžiaga motyvam aukštesniajai kūrybai. Jai reikia geningo dainininko kompozitorio (plg. Č. Sasnauską), kuris jos įkvėptas sukurtų didingą galingą muziką, kuri išlavintam ir jautriam dailininkui už širdies stvertų—l a u k i a m d a i l i n i n k o g e n i a u s, kuris sieloje tautos vargais išsirgęs, skausmuose mums tautinės muzikos pagamintų; įstabi ji būtų—gražėčia daile ji tautos darbus, gyvenimą, vargus išpintų, su Lietuvos grožiu lenktyniuotų! (iš „Draugo“). S. K. D. (iš Argentinos) „Rytoj ir aš su jais“ (su Amerikos Lietuvių Legionų pulkais į Lietuvą traukia, dainuodami „Tegu giria šlanščia ūžia tratata“). V i n c o R u k š t a l i o „Kodel esu vytis (nūs Amerikos jaunimo, tikriau sakant, L i e t u v o s V y č i ū istorija. Ėmusiu tausti ir tvirkti (smuklėse) jaunimu pradėjo rūpintis a. a. k u n. A. K a u p a s ir M. N o r k ū n a s. Jie sukūrė 1913-ais m. L-vos Vyčių organizaciją, kurios obalsis D i e v a s ir T ė v y n ė. Vyčiai rūpinas ir kūno pajėgų miklinimu—„laiminga, sako jie, bus Lietuva, kai susilauks iš Vyčių dvasios ir kūno milžinų“).

Vyčiai rūpinasi šviesti Lietuvos piliečius, lavinti ir kreipti jų dvasią į daile, auginti juose prakilnių idealingų minčių t.

Amerikoj, kur tik yra gausigesnis Vyčių būrelis, ten yra jų vakariniai kursai, kur auklėja būsimųjų Lietuvos piliečių. Be to, Vyčių jaunimas skiria sau draugais knygą ir lyrą. Vyčiai yra linke į daile, kur galima parodyti pasauliui garbingą Lietuvos turta, tebesanti dar lopšy, kūdikį. Musų daininkės tautos daile išaugins jaunimąs. — Am. liet. tautos judėjime daugiausia dabar dalyvanją Vyčiai. Ne vieną asmenį, kuris, rasi visai buvo pamiršęs savo tautos papročius, o gal net ir brangią gimtąją kalbą, V-ai pritraukė prie tikrosios Tėvynės meilės. Vyčiai nušluostysią ašaras Tėvynei, pašalinsią visas skriaudas).

P. Česnulių „Kodel aš likau vytiš“, Baisiogalio „Renkimės iš anksto“ (organizuot Lietuvos jaunimą Vyčių obalsiu. Jau šandie išėivijoje skaitom šimtą kuopų, o narių tūkstančiai (arti 30.000), bet Lietuvoj kuopas skaitysim tūkstančiais, o narius šimtais t-čių, nes Vyčių ten laukia kiekviena parapija, k-as sodžius. Bus valanda, kada Vyčiai suvažiuos seimo į Gedimino kalną Vilniuj...

Iš Centro Raštiniųs (kuopoms pranešimas), Naujinariai, prisirašiusieji prie L. Vyčių organizacijos po 6-jo L. Vyčių Seimo (prisirašyta naujų narių prie daugeliu kuopų; kiekvienoj kuopoj arti 300 narių, pav. 89-oj kuopoj 277 (pasakyti vardai ir pavardės), 40-oj k. 360, 46-oj k. 388, o 55-os kuopos narių jau net 411!). „Aukos Vyčių spautuvei įrengti“ (aukoja kuopos, pav. 79-ji k. 105 doler., 92-ji 42 d.), Mato Grigonio Imnas, korespondencijos „Kas jaunimo veikama 27—30 p.“ (įdomiausia „Vyčio“ dalis—iš jos matyt veik visos Vyčių vidaus gyvenimas), „Valparaiso universitetas ir Lietuvos nepriklausomybė“ (Am. lietuviai rinko parašus L-vos nepr-bės prašymui—rašėsi ne vien tik lietuviai, bet ir kitų tautų žmonės, ypač Amerikos piliečiai; kai kuriuose universituose rinko parašus ir pasirašė jų viršininkai ir studentai su profesoriais...), galų gale L-vos Vyčių Centro Valdybos adresai.

II-s „Vyčio“ straipsnis—Mato „Keno ir koks Seimas“ (prieš Seimą, liberalų šaukiamą birž. 8, 9 ir 10 d.). Be kito, jame pasakyta: „Lietuvis tol nenurims, kol bus grąžintos jam šventos jo teisės; pasaulis tenesitiki būti ramus, neišklauses teisingų lietuvių reikalavimų. Priemonė tam padaryti yra visuomenės Seimas (tik jė šaukti nei Lietuvos valdžia dar neįsake, nei Lietuvos laimė reikalauja“).

Tai toks šių dienų amerikiečių lietuvių katalikų jaunomenės laikraščio vaizdelis—viskas gera, gražu, tik „Vyčiui“ netinka toki juokai, kokių šiam N-ry yra—Vyčio kalba gražiausia už visų mūsų Amerikos laikraščių kalbą.—Permaža korespondencijų ir statistikos žinių apie moksleiviją.—
Su amerikiečiais mums jau metas artintis...

Vilkanasrys.

Iš kurių raštų galim lietuvių kalbos pasimokyt?

(Lietuvių kalbos mokslo reikalu).

Maža garbė svetimomis kalbomis kalbėti,
Didi gėda—savosios gerai nemokėti.

Šio dalyko daug kas klausia. Lietuvių kalba visiems rūpi ir privalo rūpėti. Mūsų kalbininkai jos senai atsidėję mokosi iš senovės lietuvių (taip pat ir mūsų giminių tautų — prūsų ir jotvingių) raštų, iš surašytųjų žmonių dainų, pasakų, patarlių, priežodžių jie ir patys tuos mūsų kultūros brangumynus rankioja), pagaliau iš pačios gyvosios mūsų (sodžiaus) žmonių kalbos. Bet mum tas nepajėgu, mes turim pasinaudoti jų kelių dešimtų metų darbo vaisiais, kurie jau gana gausingi. Lietuvių kalbos mokslo pagrindus mum pagris šiemet Lietuvių Mokslo Draugijos išleistoji Vilniuj didžiojo mūsų kalbininko, be ne daugiausia pasidarbavusio ir tesidarbuojančio lietuvių kalbos reikalui, mūsų kalbos mokslo tėvo, Rygiškių Jono, **Jablonskio Lietuvių kalbos gramatika** (etimologija). Čia reikia dar prikergti ir **Rygiškių Jono Lietuvių kalbos sintaksė**¹⁾. Toliau labai gražiai savo gimtosios kalbos pasimokysim iš **Jablonskio Rusuos (Voroneže) per karą išleistos Vargomokyslos** (1-ji²⁾ ir II-ji dal.). Prie tokių skaitymų dailia, taisyklinga klasinė rašomąja lietuvių kalba parašytų priklauso **Jablonskio redaguoti Visuomenės įnamių, Trumpas žemės aprašymas**³⁾ (III leidim). ir **Rinktinės Anderseno Pasakos**, kalbininko **Juozo Balči-**

¹⁾ Ją trumpai atpasakoja Petras Klimas 1915-ais m.

²⁾ I-sios V. m. dalies išėjo šiemet Vilniuj jau II-sis (papildytas) leidimas.

³⁾ Ziūrėk recenz. 1918 m. Atelties Spinduliai 7—8 N, 229—231 p.

konio taisytas mokinių vertimas, Voroneže 1918 m.)¹⁾—**Mūsų rašytojų** taisyti (Jablonskio) raštai tik **Žemaitės**. Pagaliau dar vienas, be galo gražus, dalykėlis Ryg. Jono **Mūsų žodynėlis** (64 p.) — „antroji moksleivių maldaknygė“²⁾. *Vilkanasru Stasys.*

Raštų naujienos

P. Klimas *Lietuvių senybės bruožai*. Liet. Mokslo Draug. leid. Viln. 1919. Pp. 3—126 + (Pastabos) 127—169. 11 auks.

Tatai rimtas žinomojo „Lietuvos“³⁾ autorio rašinys. Štai jo turinys: Lietuvių tautos kiltis ir giminės kalbų mokslo šviesoj 6—13 p., Seniausios lietuvių praeities žinios 13—25, Senob. liet. gim. gyvenamosios vietos 25—39, Senybės lietuvių kultūros bruožai 39—107 (Visuomenės struktūra 40—49, Ekonomija 49—68, Būdas 68—78, Religija 78—107), Politikos santykių pradžia 107—126. Visa knygelė kalba apie 13-tojo amžio būtį, kada lietuviai susijungę sudarė savo *valstybę*. Pastabose be galo daug patiekta lietuvių istorijos medžiagos raštų.—Knygelių viršuj pirmaštis: „Tauta, kuri nežino savo praeities, gyvena vien tuo tarpu gyvenančios kartos dabartimi, ir tik istorijos pažinimo dėka tauta darosi tikrai sąmoninga (Šopenhaueris)“.

Šio rašto kalba kaž keno, matyt, „betaisant“ sudarkyta—antru kart netrukus leidžiant reiks atitaisyti, patobulinti.

Knygelę privalo visi ne tik perskaityti, bet ir gerai išnagrinėti!

¹⁾ Ziūr. „At. Spind.“ 7—8 N, 237—238 p.

²⁾ Ziūr. 5—6 1918 m. „At. Spind.“ N. „Mūsų Žodynėli“ privalo išigyti visi ir nuolat jį vartoti, ypač mokytojai, studentai ir moksleiviai... Taip pat ne kartą, tik kelis kartus reikia skaityti ir „Vargo mokykla“ ir „Tr. Žemės aprašymas“.—„Apie kalbos dalykus reikia dar pasiskaityti šių raštų: 1 Ryg. Jono Rašomosios kalbos dalykai, 2. Mūsų rašyba (1918 m.), 3. Kazio Būgos Kalbos dalykai ir 4. Kalbos mokslas ir lietuvių senovė (1—4 Ateities Spindulių NN-se yra ilgokas N. Sokolovo straipsnis apie mūsų kalbininką a. a. kun. J. a. u. n. i. u., apie jojo „Lietuvių kalbos gramatiką“ ir apie josios Būgos vertimą į rusų kalbą). — Netrukus žada išeiti Jablonskio Liet. Kalb. Sintaksė (linksmųjų mokslas) ir didžiulis (Jablonskio ir Būgos redag.) Žodynas, Būgos lietuvių kalbos Kirčiai ir liet. k. Istorija ir Balčikonio Aufo pasakų ir vieno Jul. Verno veikalo vertimai...“

³⁾ „Lietuva, jos gyventojai ir sienos“, Viln. Pp. 3—62.